

1 SAMMANFATTNING

Syftet med det projekt som här redovisas är att undersöka de ekonomiska konsekvenserna, i vid mening, av en sänkt skolpliktsålder. Två modeller har undersökts, det s k skolalternativet där sexåringar tas in i en skola med samma utformning som den vi nu har för sjuåringar, med enbart sådana modifikationer som kan göras under nuvarande kostnadsram. Lärartätheten förändras t ex inte. Det andra alternativet är en s k småbarnsskola som omfattar sexåringar och sjuåringar och där lågstadielärare och förskollärare arbetar tillsammans. Meningen är att man därmed skall kunna kombinera fördelarna i skolans kultur och sätt att se på barn med barnomsorgens.

Kostnadseffekter och jämlikhetseffekter har undersökts. Därtill har ett försök gjorts att lyfta fram fördelar och nackdelar i de båda alternativen med hjälp av en diskussion av kostnadseffektivitet. Avsikten är att belysa resultat i förhållande till kostnader för alternativen inbördes och i relation till nuvarande förhållanden.

I båda fallen tänkes grundskolan sluta ett år tidigare än nu. Det är alltså fråga om en nioårig skolgång. Det första alternativet (skolalternativet) handlar om en förskjutning nedåt av hela grundskolan. I det andra alternativet är längden av barnskola plus grundskola nio år. Värdet av att sluta grundskolan ett år tidigare har beräknats med utgångspunkt från detta.

I skolalternativet, dvs då skolpliktsåldern sänks till sex år, med bibehållande av nuvarande skola kommer man under nio års tid att få dubbla årskurser som passerar genom hela skolsystemet. Första året efter reformen har man både sexåringar och sjuåringar i årskurs ett, andra året både sjuåringar och åttaåringar i årskurs två, o s v genom hela grundskolan.

Det visar sig att sänkt skolpliktsålder, med den här metoden, "går jämt upp". Man

sparar ungefär lika mycket på barnomsorgen som man behöver för en extra årskurs. Efter nio år har man inte längre parallella årskullar. Barnomsorgen och grundskolan kommer därmed att bli betydligt billigare än nu (cirka två miljarder/år i dagens penningvärde).

En nackdel är att sexåringarna i så fall kommer att gå i en skola som i långa stycken inte ens är lämplig för alla sjuåringar (eller t o m äldre barn). Pedagogiken behöver förändras men en sådan förändring skulle kräva betydligt ökad lärartäthet och därmed skulle en del av den beräknade vinsten försvinna.

När det gäller barnskola har vi undersökt hur personalkostnaderna förändras av att lågstadielärare och förskollärare gemensamt undervisar sex- och sjuåringar. Det visar sig att de resurser som nu finns för sex- och sjuåringar gott och väl räcker till en barnskola med rimlig lärartäthet, som kombinerar skolans och förskolans bästa sidor och där förskollärare och lågstadielärare arbetar tillsammans. En sådan inrättning spar alltså inte lika mycket pengar som skolalternativet utan måste motiveras med att den ger mer för pengarna än vad förskola och därefter skola nu ger. Det är med andra ord viktigt att se på kostnadseffektiviteten i barnskola i jämförelse med kostnadseffektiviteten i förskola följd av lågstadium för sex- och sjuåringar.

Än viktigare blir det att framföra kostnadseffektivitet som argument om barnskolan ska börja redan då barnen är fem år gamla. Generellt sett minskar kostnadsfördelarna av en barnskola dels med antalet årskurser som den omfattar, dels med lägre nybörjarålder.

Det kan göras mer än troligt att en omfördelning av resurser på detta sätt faktiskt skapar förutsättningar för ett bättre resultat. Genom att barnskolan är åldersintegrerad har man möjlighet att invänta rätt tidpunkt för en inlärningsgång och inte starta förrän barnet är moget. Därtill skapas möjligheter att ge barnen bättre förberedelse och tid för varje inlärningssteg enligt Mastery Learning-teorierna. Eleverna är alltså dels bättre förberedda för barnskolans egen inlärningsgång, dels bättre förberedda när de väl kommer till nästa nivå, dvs lågstadiet.

Om även lågstadiet är åldersintegrerat ökar självfallet förutsättningarna för att inom skolans ram ta tillvara dessa fördelar. Överhuvudtaget kan man visa att en åldersintegrerad förskola-skola upp till årskurs nio ger mycket stora inlärningsför-

delar. Förmodligen skulle ett enhetligt huvudmannaskap för skola och förskola ytterligare förbättra dessa förutsättningar. Ett odelat huvudmannaskap skulle dessutom kunna fungera kostnadspressande, eftersom man skulle kunna få ner administrationskostnaderna och förbättra resursanvändningen, t ex av lokaler.

Man kan alltså förvänta sig att fler kommer att kunna mer efter avslutad årskurs nio i grundskolan, även om eleverna slutar ett år tidigare. Detta beror speciellt på att man "lyfter" de svagare eleverna men kanske också på att de starkare inte hålls tillbaka, som nu sker.

Om ovanstående är korrekt är det angeläget att diskutera värdet, för individ och samhälle, av att sluta grundskolan ett år tidigare än nu. Antingen kan man då komma ut i yrkeslivet eller börja vidare studier ett år tidigare.

I princip förändras inte resonemanget om grundskolan görs tioårig. Det tionde skolåret blir då bara ett specialfall av "börja vidare studier ett år tidigare". Värdet kan approximeras av (minst) den genomsnittliga lönen för 16-åringar. Utifrån den förutsättningen är samhällseffekten minst åtta miljarder kronor i dagens penningvärde, dvs 0,7 % av BNP. Detta låter kanske inte som ett högt värde, men då skall man ha klart för sig att det är fråga om en undre gräns. Det verkliga värdet ligger troligtvis mycket högre. Med nuvarande låga BNP-tillväxt skulle emellertid tillskottet motsvara hälften av den nuvarande årliga tillväxten.

Den ekonomiska nyttan av att tidigarelägga skolstarten består i ett ökat utbud av arbetskraft och/eller en möjlighet att öka kunskapsinvesteringarna genom att låta eleverna börja inlärningsaktiviteter tidigare.

I rapporten finns kostnadsberäkningar redovisade dels för riket, dels för Malmöhus län. En separat bilaga innehåller kommunvisa beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna av sänkt skolpliktsålder, för de kommuner som ingick i undersökningen. Denna bilaga kan rekvireras från Komrev, UFR, Box 53, 221 00 LUND.